

ZAKON ZA UTERIVANJE GLASOVA UJEDINJENIM REGIONIMA

Nacrt Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza koji je pripremila Vlada Srbije izazvao je pravu buru u srpskoj javnosti. Sve je počelo kada je ugledni i tiražni srpski dnevni list Blic objavio izvode iz Nacrta zakona kojima se predviđa **“ograničenje rokova plaćanja i za privatni i za javni sektor na maksimalno 60 dana”**. Prema pisanju ovog lista, za sve koji kasne sa plaćanjem svojih obaveza predviđene su novčane kazne u vrednosti od 5 – 20 odsto potraživanja, koje ne mogu da budu manje od 100.000 dinara (oko 950 evra). Međutim, kako piše Blic, obaveza plaćanja novčanih kazni ne važi za sve, jer je zakonom predviđeno da **“penale neće plaćati Republika Srbija, državni organi, organi teritorijalne autonomije, grada i jedinica lokalne samouprave”**? Činjenica da je država sama sebe oslobodila obaveze ograničenja rokova plaćanja izazvala je lavinu negativnih reakcija u Srbiji.

Ovaj Zakon je nastao kao pokušaj države da reši jedan od najvećih problema srpske ekonomije – duge rokove plaćanja obaveza. To je dobro, jer je u pitanju problem koji razara ekonomiju Srbije. Ono što je loše, je činjenica da motivi njegovog donošenja i način na koji se donosi pokazuju da je u pitanju deo predizborne kampanje za jednu od stranaka vladajuće koalicije – Ujedinjene regione Srbije (URS), bivšeg potpredsednika Vlade **Mlađana Dinkića**. Upravo ovi motivi određuju nameru onih koji pišu zakon da državu oslobode od kazni za neplaćanje obaveza kako predviđa zakon i to pokazuje da se zakonom ne cilja sistemsko rešenje problema, već predizborni politički poeni.

Država, koja duguje ukupno 14,8 milijardi evra od čega je samo za poslednjih godinu dana svoje obaveze povećala za čak 3,3 milijarde evra, je najveći dužnik u Srbiji.

Država se zaduživala se da bi isplaćivala plate, penzije i druga socijalna davanja i finansirala infrastrukturu. Jednostavno, pozajmicama je „krpljena“ svaka rupa u budžetu, čijih je čak 90 odsto davanja fiksirano nekim zakonom. Istovremeno, država se na jedan način ponaša prema svojim preduzećima, a na drugi prema privatnim kompanijama. Predsednik Radne grupe koja radi na predlogu restrukturiranja Fonda Slavenko Grgurević nedavno je optužio Vladu **“da javna preduzeća ne uplaćuju poreze i doprinose, što Vlada Srbije krije pod oznakom “državne tajne”, a s druge strane, kako je dodao, “zbog rigoroznih kontrola naplate poreza i doprinosa nestalo je oko 20.000 privatnih preduzeća iz privrede Srbije”**.

Privreda i građani Srbije su na kraju 2011. godine bankama za kredite ukupno dugovali 18,9 milijardi evra, od čega samo preduzeća duguju 12 milijardi evra. Kada bi se sproveda “multilaterlna kompenzacija”, odnosno kada bi sva preduzeća bila obavezna da kompenzuju međusobna dugovanja i potraživanja, preostali dugovi u privredi bi iznosili oko 7 milijardi evra.

Prosečan rok naplate potraživanja u Srbiji u 2010. bio je 183 dana, a u septembru 2011. godine 128. U građevinskom sektoru prosečan rok naplate je 227 dana, u prehrambenoj industriji 164, u tekstilnoj industriji 163 dana... Srbija je lider u Evropi po dugim rokovima plaćanja ako se uzme u obzir da je standard Evropske unije (EU) 30 dana, Nemačke 18 dana, Francuske 24 dana, Španije 31 dan.

Ako Srbija ni po čemu ne može da se poredi sa najrazvijenijim zemljama Evrope, dovoljno je da pogleda kakva je situacija u njenom susedstvu. Rokovi plaćanja u Hrvatskoj su 34 dana, u Bugarskoj 44 dana, u Makedoniji 76 dana, u Bosni i Hercegovini 104, a u Albaniji 127 dana. Vlada Srbije duguje 10 milijardi dinara (nešto manje od 100 miliona evra), od čega polovinu privatnim kompanijama, a javna preduzeća, u vlasništvu Vlade, privredi duguju 30 milijardi dinara (oko 295 miliona evra). Privreda i stanovništvo javnim preduzećima duguju oko 120 milijardi dinara. Računi preko 60 hiljada kompanija su u blokadi zbog dugova od 1,7 milijardi evra, dok se procenjuje da ova preduzeća duguju oko dve milijarde evra.

Predlagači zakona očekuju da će se donošenjem zakona kojim će se ograničiti rokovi plaćanja poboljšati likvidnost, ubrzati protok novca i sprečiti širenje poremećaja u poslovanju tržišta. Oni tvrde da je rok od 60 dana, dva puta duži od standarda EU, primeren trenutnoj ekonomskoj situaciji u državi. Ministar ekonomije Srbije **Nebojša Ćirić** najavio je usvajanje Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza za februar ove godine. **“Glavni ciljevi zakona, kojim je rok izmirenja novčanih obaveza ograničen na 60 dana, su poboljšanje likvidnosti, transparentnost u poslovanju, jednak tretman privatnog i javnog sektora, kao i usklađenost sa propisima EU i najboljom međunarodnom praksom”**, rekao je ministar koji je najavio da će od sprovođenja ovog zakona biti izuzeta mala preduzeća, sa do 50 zaposlenih, **“jer su ona najranjivija kategorija”**. Ministar Ćirić je istakao da je je jedan od najvećih problema srpske privrede nelikvidnost koja je prouzrokovana produženim rokovima naplate potraživanja i naveo i da će taj zakon početi da se primenjuje dva meseca nakon stupanja na snagu, kako bi privredni subjekti i javni sektor prilagodili svoje poslovanje u skladu sa novim rokovima.

Jasno je da se ovim zakonom pokušava rešiti jedan od najvećih problema srpske privrede. Međutim, ostaje otvoreno pitanje da li ga je uopšte moguće sprovesti ako, prema Zakonu, kazne nije moguće naplatiti državnoj upravi, pokrajinskim organima, kao i organima lokalne samouprave?

Javni sektor u Srbiji je veći tri puta od evropskog proseka. U Srbiji trenutno radi ukupno 1,7 miliona ljudi, a skoro svaki četvrti (469.584) radi za državu. Prema poslednjim podacima, sredinom prošle godine, prosečna zarada u državnim preduzećima je iznosila 52.600 dinara (oko 515 evra). U privatnim kompanijama prosečna plata je iznosila 38.700 dinara (oko 380 evra). Poslednjih godinu dana postoje indicije da je u pojedinim javnim preduzećima koja “kontrolišu” pojedine manje stranke vladajuće koalicije, došlo do dramatično povećanog broja zaposlenih. Veličina javnog sektora i njegov značaj u Srbiji jasno govori da su privatne kompanije upućene da, u većoj ili manjoj meri, posluju sa državom. Zato je veoma važno da država ne bude izuzeta iz obaveze plaćanja obaveza u roku od 60 dana, odnosno da i odgovorna lica u državnim organima mogu da budu kažnjena ukoliko prekrše ove rokove, kao što to važi za direktore privatnih kompanija. Ukoliko se to ne desi, imaćemo situaciju da recimo Vlada Republike Srbije duguje nekom privatnom preduzeću A milion dinara, a to preduzeće duguje preduzeću B koga je angažovalo za

posao u Vladi 500 hiljada dinara. Ukoliko nikome u Vladi nije moguće naplatiti kaznu zbog kašnjenja dužeg od 60 dana, tada oni mogu da kasne. U međuvremenu, zbog kašnjenja Vlade, preduzeće A neće biti u prilici da preduzeću B plati svoju odbavezu od 500 hiljada dinara u roku od 60 dana. Po isteku tog roka, Poreska uprava će odrediti kaznu preduzeću A od 5 – 20 odsto duga (50 – 200 000 dinara), a ne manju od 100 000 dinara. Poreska uprava će blokirati račun preduzeća A i naplatiti kaznu koja se uplaćuje u državni budžet. Dakle, preduzeće B neće imati nikakvu korist od kazne koja je naplaćena preduzeću A. Kada Vlada ipak plati preduzeću A milion dinara i ono izmiri obavezu prema preduzeću B, tada će prihod preduzeća A ostati umanjen za 100 000 dinara, što je verovatno više od zarade koja može da se ostvari na poslu vrednom milion dinara. To je put ka uništavanju malih i srednjih preduzeća koja više neće moći da rade sa Vladom. Taj posao će ostati samo za najveće kompanije.

Iz ovog primera se vidi da rešenje nema smisla ukoliko ne bude postojala mogućnost da se državnim organima naplaćuju kazne. Ukoliko ne bude tako – nelikvidnost neće biti smanjena već povećana za kazne koje će se naplaćivati privredi. S druge strane, neophodno je predvideti ličnu odgovornost lica koja su odgovorna u državnim organima, jer ukoliko nje ne bude, zašto bi im bio problem da dodatno zadužuju državu za kazne zbog neplaćanja? Za razliku od vlasnika privatnih kompanija, oni kazne ne plaćaju iz svog džepa. Upravo zato, zakon mora da bude rigorozniji prema predsedniku opštine koji ne plaća obavezu opštine duže od 60 dana, nego prema vlasniku ili direktoru privatne kompanije. Na to je pre nekoliko meseci ukazala opoziciona proevropska Liberalno demokratska partija (LDP), reagujući na predlog da se zakonom uvede **“krivična odgovornost poslodavaca koji kasne u isplati plata”** i istakla da će ta ideja "ostati licemerna sve dok je sama država najveći dužnik koji kasni u svim plaćanjima i dok su njena preduzeća šampioni u neredovnom izmirivanju obaveza". Ova stranka je tada predložila donošenje odluke koja obavezuje "državne organe i njena preduzeća da obaveze prema privredi plaćaju u skraćenom roku, koji u prvoj fazi treba ograničiti na najviše 45 dana". **“Tek tada bi država imala pravo da goni one koji su neredovni u svojim obavezama”**, naveo je lider stranke **Čedomir Jovanović**.

Bez obzira na potrebu donošenja ovakvog zakona, važno je imati u vidu i trenutak u kome se donosi. Zakon predlaže Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja na čijem čelu se nalazi ministar Nebojša Ćirić, koji je član Ujedinjenih regiona Srbije. Na čelu te stranke se nalazi Mlađan Dinkić koji je u februaru prošle godine smenjen sa mesta potpredsednika Vlade. Od tada je stranka i dalje u Vladu, ali njen lider koji je otišao u poslanike nastupa često kao opozicija u parlamentu. Politika URS je da iskoristi sve mogućnosti koje im daje učešće u vlasti i državna infrastruktura, a da pri tom ne budu odgovorni za loše rezultate vlade. U tome su im pomogle vladajuće demokrate (Demokratska stranka na čijem čelu se nalazi predsednik Srbije Boris Tadić) pristankom da Dinkić više ne bude član Vlade, a da njegovu stranku ipak ostave u vladajućoj koaliciji. Dinkić je majstor da iskoristi državne organe za svoju političku kampanju i u tome mu nema premca u Srbiji. Tokom prošle godine naterao je vladajuću koaliciju da parlament usvoji njegov zakon o decentralizaciji Srbije. Ovaj zakon je opštinama i gradovima u Srbiji doneo velika sredstva, a napravio je rupu u budžetu Srbije za 2012. godinu od skoro 40 milijardi dinara. Tako je Vlada Srbije "poklonila" Dinkiću 40 milijardi da promoviše svoju stranku i sebe lično po opštinama u Srbiji kao političara koji je obezbedio ta sredstva.

Nešto slično se nedavno desilo i u glavnom gradu Srbije, Beogradu, kada je Skupština grada Beograda usvojila predlog za izmenu Statuta grada posle predloga Dinkićeve stranke podržanu potpisima 128 hiljada građana, da se osnuju nove opštine i da se tako decentralizuje prestonica Srbije.

Naravno, politika Dinkićeve stranke u Beogradu je dalja decentralizacija prestonice, a odluka Skupštine grada pomoći će mu da građanima može da kaže da je na putu da to ostvari – naravno ako glasaju za njega.

Raniji slučajevi u kojima je Dinkić maestralno koristio državu za dobijanje glasova kao što je bila besplatna podela akcija građanima Srbije i slanje nekoliko miliona pisama sa memorandumom Vlade i njegovim potpisom kao ministra usred izborne kampanje u kome ih obaveštava da su im upisane besplatne akcije – ući će u udžbenike političkih kampanja. Nedavno se za tu laž javno izvinio. Dinkiću se kao političaru može svašta zameriti, ali da je vešt i sposoban, svakako ne.

Upravo zato se postavlja pitanje ko su korisnici od usvajanja Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza, odnosno na čije glasove Dinkić računa? To su vlasnici malih i srednjih preduzeća koja se nalaze u rukama velikih trgovinskih lanaca koji im ne plaćaju obaveze mesecima, a koji ne smeju da ih tuže da ne bi izgubili posao. Ili vlasnici malih i srednjih kompanija kojima duguju velike kompanije koje ne smeju da tuže, jer su im glavni klijenti. Upravo tu leži motiv donošenja ovakvog Zakona na nekoliko meseci pre izbora. Tu leži i odgovor na pitanje zašto Dinkićevo ministarstvo nije ranije predložilo ovakav zakon. Da li zato što se čekalo da najveći trgovinski lanac u zemlji Maxi u vlasništvu najbogatijeg srpskog tajkuna Miroslava Miškovića koji je najviše i dugovao svojim dobavljačima bude prodat belgijskoj kompaniji Delez? Posle te prodaje skoro svi veliki trgovinski lanci u Srbiji su u vlasništvu stranih kompanija. Jednostavno, problem nelikvidnosti u Srbiji postoji godinama i Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja je moralo da reaguje ranije.

U prilog tezi da se ovaj zakon donosi da bi bio deo Dinkićeve predizborne kampanje, govori činjenica i da je ovaj političar poslednjih meseci mnoge svoje poruke usmerio ka vlasnicima malih i srednjih preduzeća. Tako je nedavno pokrenuo inicijativu za smanjenje obaveze plaćanja “muzičkog dinara” koji opterećuje mnoge male radnje. Naime, u Srbiji su svi preduzetnici obavezni da plaćaju muzički dinar udruženju muzičkih umetnika ukoliko se u njihovim objektima sluša muzika. Dinkić sada predlaže da se ta obaveza smanji a da oni preduzetnici u čije radnje klijenti ne dolaze da “slušaju muziku” poput frizera, automehaničara i sličnih, budu oslobođeni plaćanja te obaveze. Jasno je da je ova inicijativa usmerena upravo ka vlasnicima malih radnji kojima je “muzički dinar” opterećenje.

Zato je usvajanje Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza sa jedne strane potreba države, a sa druge strane deo političke kampanje. Naredne nedelje će pokazati koji je motiv vladajućoj koaliciji važniji. Ukoliko, državni organi budu izuzeti od mogućnosti da budu kažnjeni, a odgovorna lica u njima lično budu odgovarala za štetu koju nanesu državi, ostaće sumnja da se zakon donosi kako bi se popunio državni budžet novim kaznama i kako bi se omogućilo jednoj članici vladajuće koalicije da preko njega vodi izbornu kampanju.